

AUDIOVISUALS
medicusmundi

WOMAN



*con***verses**

Guies didàctiques per al debat, la reflexió i l'acció



« Educar com a pràctica de llibertat és una manera d'educar que qualsevol persona pot aprendre. Aquest procés d'aprenentatge resulta més senzill per a aquells ensenyants que també creiem que hi ha un aspecte de la nostra vocació que és sagrat; que creiem que la nostra feina no és tan sols compartir informació, sinó participar en el creixement intel·lectual i espiritual de les nostres i els nostres estudiants. Ensenyar d'una manera que respecti i tingui cura de les ànimes del nostre estudiantat és essencial si volem crear les condicions necessàries per tal que l'aprenentatge pugui posar-se en marxa en les seves dimensions més fons i íntimes. »

Enseñar a transgredir de bell hooks, p. 35



índex

PRESENTACIÓ _ 3

COM UTILITZAR
AQUESTA GUIA _ 3

DECLARACIÓ
D'INTENCIONS _ 3

EQUIP _ 4

OBJETIUS GENERALS _ 5

ABANS DE VEURE
EL DOCUMENTAL _ 6

DESPRÉS DE VEURE
EL DOCUMENTAL _ 12

COMIAT I CONCLUSIÓ _ 28



Una guia de **medicusmundi**.

Realitzada per **COLECTIVO NORAY**
amb la col·laboració de

L'ATELIER DE IDEAS S. COOP.

PATRICIA RAIJENSTEIN

i **KIMY/LETICIA ROJAS MIRANDA** del **COLECTIVO AYLLU**.

El disseny i la maquetació és d'**ANA MAKETA**.

Amb la col·laboració de



**Generalitat
de Catalunya**



**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

Aquesta publicació compta amb la col·laboració de la Cooperación Española a través de l'Agencia Española de Cooperación (AECID) i l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD).

El seu contingut és responsabilitat exclusiva de **medicusmundi** i no reflecteix, necessàriament, la posició de l'AECID, la de la Generalitat de Catalunya ni la de l'ACCD.

Pre senta ció

El propòsit d'aquesta guia és ser una eina tant per al binomi professorat/alumnat, com per a qualsevol altre binomi mediador(a)/grup, que faciliti l'abordatge dels temes centrals del documental amb el qual se'l vincula. En aquest cas: **WOMAN**.

Quines preguntes fer? Com interpel·lar, recollir i acompanyar cada aportació? Quines propostes poden dur-nos a l'acció? Com provocar el pensament crític? Aquesta guia es proposa ser una aliada per a tractar aquesta i moltes altres qüestions.

Com utilitzar aquesta guia

Alguns consells per a l'ús de la guia:

- Cada proposta té els seus propis objectius específics per tal que cada docent o facilitador les adapti al seu grup tal com consideri adequat de fer-ho.
- No és necessari dur a terme totes les activitats ni fer-les seguint l'ordre proposat; aquesta guia ha estat ideada per tal que s'escullin aquelles que més convinguin al grup o que vinguin més de gust de fer.
- Per facilitar-ne l'adaptació també conté diferents categories de propostes: des de les més dialògiques a les més corporals.

Els consells per a utilitzar aquesta guia es poden sintetitzar dient-vos que, aquells que decidiu utilitzar-la, ho feu amb el **desig de gaudir i d'aprendre**, disposant del **temps de participar i d'escoltar** i, per damunt de tot, amb la intenció de **generar més preguntes que no pas respostes**.

ABANS DE VEURE EL DOCUMENTAL

Bateria de **preguntes i/o dinàmiques** a tractar abans de veure el documental i que permeten posar damunt la taula el punt de partida del grup.

DESPRÉS DE VEURE EL DOCUMENTAL

I a mi què? Interpel·la directament les persones participants i les seves emocions després d'haver vist el documental.

El documental en dades. Planteja la recerca **d'informació** quantitativa sobre els temes principals del documental. Investigar com a base de qualsevol valoració.

Hi havia una vegada... Un espai per parar atenció en la manera **com** ens han explicat aquesta història: guió, protagonistes, música, fotografia, etc.

I ara què? Propostes que ens duren a qüestionar-nos i imaginar què podem fer per a passar a l'**acció**.

Parem per continuar. Temps per a la **reflexió**, per a parar atenció en allò que s'ha recollit i rumiar-hi.

Alguns fils dels quals continuar tibant. Material complementari que va més enllà dels assumptes tractats en el documental. I la invitació a continuar nodrint aquesta llista de música, vídeos, llibres, etc., enviant-los a **documentales@medicusmundi.es**.

A partir d'aquí la manera en la qual ens dirigirem a tu, docent, facilitador(a)

- *o mediador(a) es de manera directa atès que aquesta guia és per a tu.*

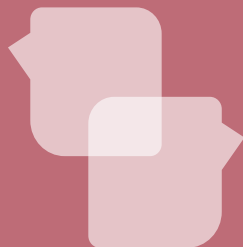
Es percebia que l'emoció tenia un potencial perturbador de l'atmosfera de seriositat que se suposava que era essencial per al procés d'aprenentatge. Entrar a l'aula en les escoles superiors o les universitats amb la determinació de compartir el desig d'incentivar l'emoció era transgredir.

Enseñar a transgredir
de bell hooks, p. 29

DECLARACIÓ d'intencions

Ens agrada posicionar-nos en la línia pedagògica que facilita i promou el pensament crític, ens agrada qüestionar i qüestionar-nos, omplir-nos de preguntes i cercar camins a través dels quals trobar respostes. Transitar incerteses i incomoditats per tal d'aprendre.

Ens agrada sentir-nos part d'un grup, sentir-nos al seu costat i poder créixer prop d'aquest.



Equip

Per tal de poder complir tots aquests objectius, en som molt(e)s. **Som un equip.**

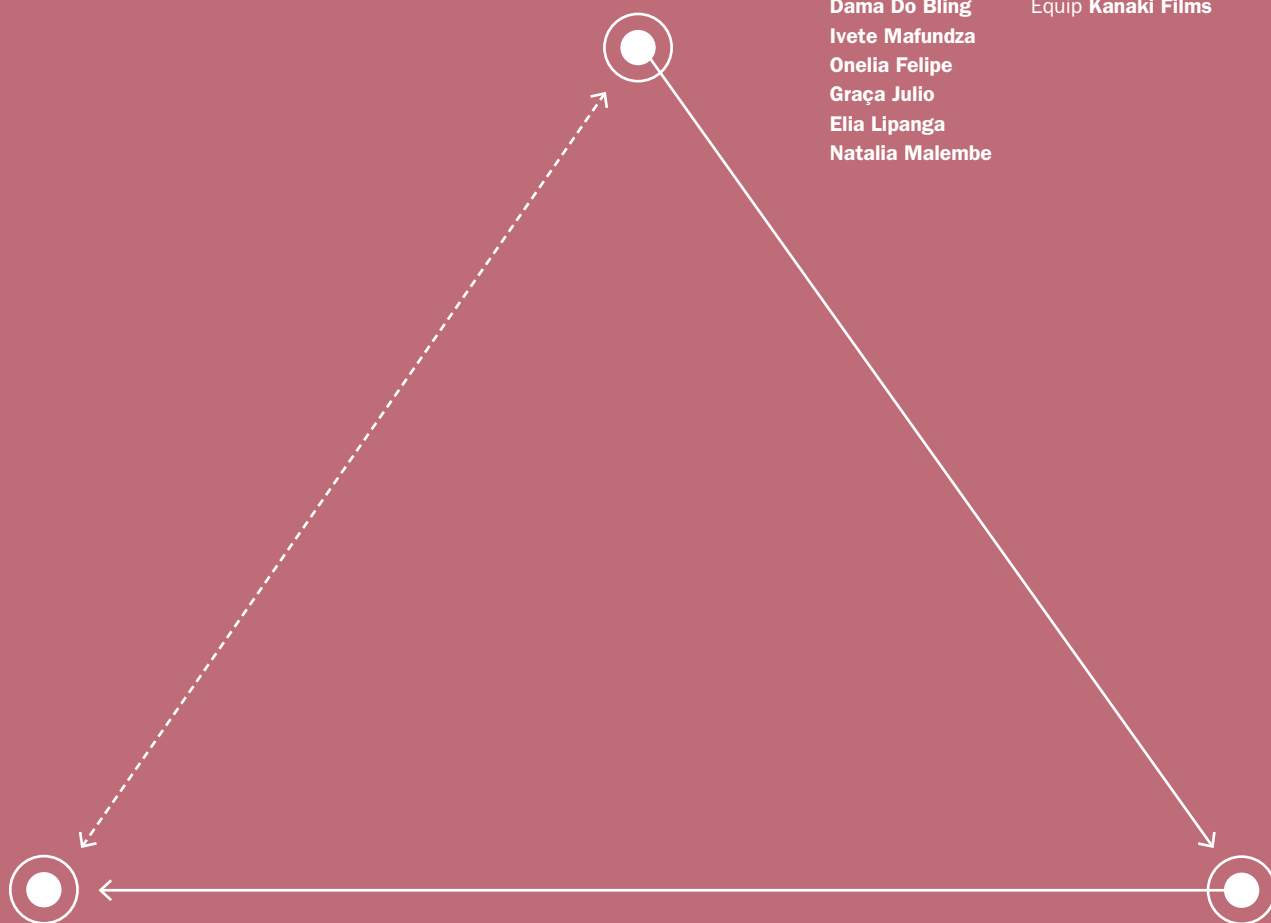
Comptant amb vosaltres, és clar.

Sinó, no fem res.

DOCUMENTAL

A Moçambic
Josina Machel
Dama Do Bling
Ivete Mafundza
Onelia Felipe
Graça Julio
Elia Lipanga
Natalia Malembe

A Europa
Equip de **medicums**mundi
Equip **Kanaki Films**



GRUP

TU
El grup que hi participa

GUIA

Colectivo Noray
Atelier de Ideas
Patricia Rajjenstein
Kimy / Leticia Rojas Miranda del Colectivo Ayllu
Ana Maketa

Objectius generals

- Analitzar la relació entre violència de gènere i salut, tot aprofundint en el procés de construcció social del gènere entès com a determinant de salut, i en l'accés als recursos de suport per a dones supervivents de violència en els nostres territoris.
- Facilitar l'acompanyament, l'orientació i les eines pedagògiques amb les quals promoure la reflexió i el debat a l'entorn del documental de **WOMAN** i dels continguts que proposa.
- Promoure i enfortir la relació entre la reflexió i l'acció en l'anàlisi de la vinculació entre violència i gènere.

ABANS DE VEURE EL DOCUMENTAL

- Contextualitzar el territori en el qual se situa el documental partint de les nostres idees prèvies.
- Diferenciar formes distintes de violència i establir la relació entre aquestes.
- Diferenciar els termes:
 - violència domèstica
 - violència de gènere
 - violència masclistai relacionar-los amb diferents concepcions a l'entorn de les dites violències i el gènere.
- Qüestionar els estereotips a l'entorn de l'existència de determinats perfils més proclius a ser víctimes o a ser agressors de violència de gènere.
- Posar en relació la violència de gènere amb la salut, i amb el tractament d'aquesta per part dels serveis sanitaris del nostre context.

DESPRÉS DE VEURE EL DOCUMENTAL

Objectius específics



I A MI QUÈ?

- Parar atenció a allò que ens ha mogut emocionalment el visionament del documental, descobrir de quina manera allò vist i escoltat ens interpel·la.

HI HAVIA UNA VEGADA...

- Identificar el llenguatge audiovisual del documental.
- Explicitar parts del documental.

PAREM PER CONTINUAR

- Prendre consciència tant a nivell individual com col·lectiu d'allò tractat al llarg de la sessió.
- Vincular les idees i les reflexions a l'entorn de la violència de gènere i la salut amb les accions possibles.
- Cloure de manera conjunta la sessió de **WOMAN**.

EL DOCUMENTAL EN DADES

- Afavorir i reconèixer la importància de la recerca d'informació, així com també del contrast de les dades com a part d'un procés d'aprenentatge i de construcció de coneixement.
- Potenciar el qüestionament de l'objectivitat de les diverses fonts d'informació.

I ARA QUÈ?

- Conèixer i experimentar les nostres actituds i reaccions, en un clima sense risc, davant de situacions visualitzades a **WOMAN**.
- Identificar diferents formes de reaccionar i les seves conseqüències.

ALGUNS FILS DELS QUALS CONTINUAR TIBANT

- Ampliar la perspectiva de la salut i les seves vinculacions amb el gènere, relacionant-los alhora amb d'altres aspectes vitals.
- Mantenir un fil de comunicació amb vosaltres, i que aquesta esdevingui una guia viva.

ABANS *de Veure el documental*

?

QUÈ EN SAPS? QUÈ EN PENSES?

Entenem l'aprenentatge, i alhora el coneixement i el pensament, com a processos construïts per cadascuna de nosaltres, per la qual cosa us proposem dinàmiques **ABANS** de veure **WOMAN** amb un doble objectiu.

D'una banda, conèixer els esquemes i les idees que ja posseeix i ha construït el grup en relació als assumptes que tracta WOMAN, atès que seran els instruments amb els quals comptareu per a construir-ne de nous o ampliar els existents: així sabem d'on partim i activem les connexions.

I, de l'altra, crear el clima i preparar el grup per a abordar el documental, alhora que podeu anar triant cap on voleu portar el tema, o cap a on hi ha un més gran interès general, per tal de centrar el debat posterior: enfoquem.

WOMAN té lloc a Moçambic.

WOMAN parla de violències.

WOMAN ens presenta dones africanes.

WOMAN tracta de salut. I de força i domini.

Us proposem 5 dinàmiques diferents per tal que aflorin les idees prèvies a l'entorn de Moçambic, les violències, les dones i la salut. **No hi ha una única solució correcta per a totes elles, us en facilitem algunes claus.** Si coneixes el tema en profunditat, modifica la proposta de la manera que consideris millor. Si no el coneixes, però vols saber-ne més abans de proposar la dinàmica, a l'enllaç TIBANT D'ALTRES FILS us en compartim referències.

Dinàmiques

1)

Moçambic...¿capital? Ens situem

OBJECTIU

Contextualitzar el territori en el qual se situa el documental tot partint de les nostres idees prèvies.

DINÀMICA

Dividim la classe en 4 grups. Partim d'un mapa polític d'Àfrica buit i demanem que hi situïn Moçambic, que comparteixin les idees que tenen sobre aquest país o regió: **Quina és la seva llengua? I la seva religió? Què saben de la seva història? Hi coneixen algun personatge important?** Un cop recollida la informació, proposem una recerca breu a cada grup.

1) Un grup pot investigar Moçambic abans de la colonització; **2)** Un altre grup ho pot fer durant la colonització; **3)** Un tercer, des de després de la colonització fins a aproximadament la fi de la guerra, i **4)** L'últim, Moçambic en l'actualitat.

**Aquesta dinàmica també podem proposar-la com a feina per fer a casa, avisant-ho amb prou antelació, per tal que així ja vinguin amb alguna informació per a compartir durant la sessió.*

CLAUS

Volem que parreu sobre les següents qüestions: què sabeu de Moçambic?, sobre la construcció social, econòmica, estructural d'aquest país, i la seva relació amb el continent africà? Cerquem situar-nos des d'un espai/temps específic, i no pas global, i concretar idees vagues. Pretenem evidenciar allò que sabem o creiem saber, visibilitzar els estereotips i les idees preconcebudes que tenim sobre Moçambic i sobre els països africans. Això us ajudarà a veure el documental dins d'un context i poder relacionar-lo amb la informació prèvia.

5' de presentació.

15' recerca d'informació.

15' posada en comú i debat.

Segons el grup, aquests temps proposats se us poden fer curts. És una estimació aproximada de temps mínims. L'estimació de mínims es manté tot al llarg de les dinàmiques.

MATERIALS

- Si l'activitat ha de desenvolupar-se a la classe, necessitem disposar de tantes còpies en paper del mapa mut polític d'Àfrica com grups anem a fer. També caldrà que les persones participants o l'aula on es desenvoluparà la sessió disposi de connexió wifi i dispositius mòbils per a la recerca d'informació.

Violència. Cercant-ne algunes causes. No solament els culpables

VIOLÈNCIA ESTRUCTURAL / VIOLÈNCIA CULTURAL / VIOLÈNCIA DIRECTA

OBJECTIU

Diferenciar formes distintes de violència i establir la relació entre elles.

DINÀMICA

Dividim la classe en grups. Cada grup ha **d'intentar identificar què són la violència directa, l'estructural i la cultural**, mirant d'arribar a una definició i de trobar almenys dos exemples de cadascuna. De retorn al gran grup, un representant compartirà els resultats, de tal manera que puguem veure en quins termes coincideixen les definicions amb les dels altres grups, quins faltarien, podem ampliar els exemples, etc. Per tal d'arribar entre tot el grup a una definició comuna de cadascun dels tipus de violència i tenir exemples per a cadascuna d'elles.

CLAUS

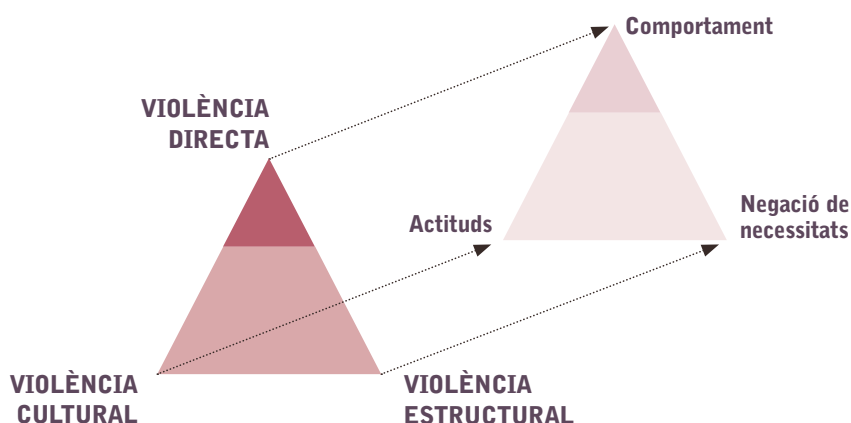
El triangle de la violència és un concepte introduït per J. Galtung per a representar la relació existent entre els tres tipus de violència.

- La **VIOLÈNCIA DIRECTA** és visible, es concreta amb comportaments i respon a actes de violència.
- La **VIOLÈNCIA ESTRUCTURAL** se centra en el conjunt d'estructures que no permeten la satisfacció de les necessitats, i es concreta, precisament, en la negació de les necessitats. Aquesta violència està incorporada al sistema i es manifesta en relacions de poder desiguals i, en conseqüència, en oportunitats de vida desiguals.
- La **VIOLÈNCIA CULTURAL** crea un marc legitimador de la violència i es concreta en actituds*.

FONT: Calderón Concha, Percy (2009). «Teoría de conflictos de Johan Galtung». *Revista de Paz y Conflictos*, (2), pp. 60-81.

Els tres tipus de violència són **interdependents**: per tal de prevenir-ne un, s'ha de bregar amb els altres dos i abordar-los durant les accions. Sovint, les causes de la violència directa estan relacionades amb situacions de violència estructural i/o justificades per la violència cultural: moltes situacions són conseqüència d'un abús de poder que recau sobre un grup oprimat, o d'una situació d'injustícia social, i reben l'esquenada de discursos que justifiquen aquestes violències.

FIGURA
«Triangle de la violència»
de Johan Galtung



5' presentació.

15' recerca d'informació.

15' posada en comú i debat.

MATERIALS

- Imatge de l'esquema «**Triangle de la violència**», en paper o projectada (recomanable).
- Paper bolígraf per a prendre notes.

* Fer atenció a no simplificar igualant la cultura amb les actituds, així com a no equiparar aquesta violència amb aquesta cultura, o violència i cultura. Cal prestar especial atenció si és moment de visibilitzar la disputa de poder entre la cultura «moderna» producte del colonialisme i la «cultura ancestral» interpretada com a obstacle a la «igualtat». Vegeu la bibliografia.

Violència. Els termes importen

VIOLENCIA DOMÈSTICA / VIOLENCIA DE GÈNERE / VIOLENCIA MASCLISTA

OBJECTIU

Diferenciar aquests termes i relacionar-los amb diferents concepcions del gènere.

DINÀMICA

Què et ve al cap quan sents aquest terme?

Donem tres pòstits a cada persona del grup, cadascun d'un color. Cada color l'associem a una de les diferents violències: domèstica, de gènere i masclista.

Què penses quan sents «violència domèstica»?

I «violència de gènere»?

I «violència masclista»?

Escriu el primer que se t'acut.

Un cop hàgim acabat, es col·loquen els pòstits agrupats per colors en diferents punts de la classe. Anem llegint-los en veu alta, pots fer-ho tu o algú del grup, tot donant temps a l'escolta i al debat.

CLAUS

Cerquem que aflorin les preguntes: Designen la mateixa realitat? Ens remeten al mateix imaginari? Són sinònims? On posa l'èmfasi cadascun d'ells? Quin interès pot tenir utilitzar-ne un o un altre?

— La **VIOLENCIA DOMÈSTICA** és aquella que es produeix en un entorn de convivència entre els membres d'un nucli familiar. Així, parlar de violència domèstica o familiar, a més de confondre les violències distintes, situa el problema en l'escenari en comptes de fer-ho en la construcció de gènere que dona lloc a la violència contra les dones.

— La **VIOLENCIA DE GÈNERE** es la violència exercida pels homes cap a les dones, aquella que contempla la Llei Orgànica de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere. Fa referència al fet que la causa de la violència està en les relacions de gènere, sustentades per un sistema patriarcal, que ha estat i continua essent una de les manifestacions més clares de la desigualtat, subordinació i de les relacions de poder dels homes sobre les dones. És aquella que s'exerceix contra la dona «pel fet de ser-ho», tant dins com fora de casa, en qualsevol àmbit de la vida pública o privada.

— La **VIOLENCIA MASCLISTA**. Pot assenyalar-se com a més precisa atès que fa referència al fet que la cultura és a l'origen de la violència dels homes cap a les dones pel simple fet de ser dones*.

— Altres termes: violència contra les dones, feminicidi. En coneixeu més?

* Mantindrem el terme violència de gènere en la resta del text, donat que és el que s'utilitza al documental. Tu quin n'utilitzaries?

10' presentació.

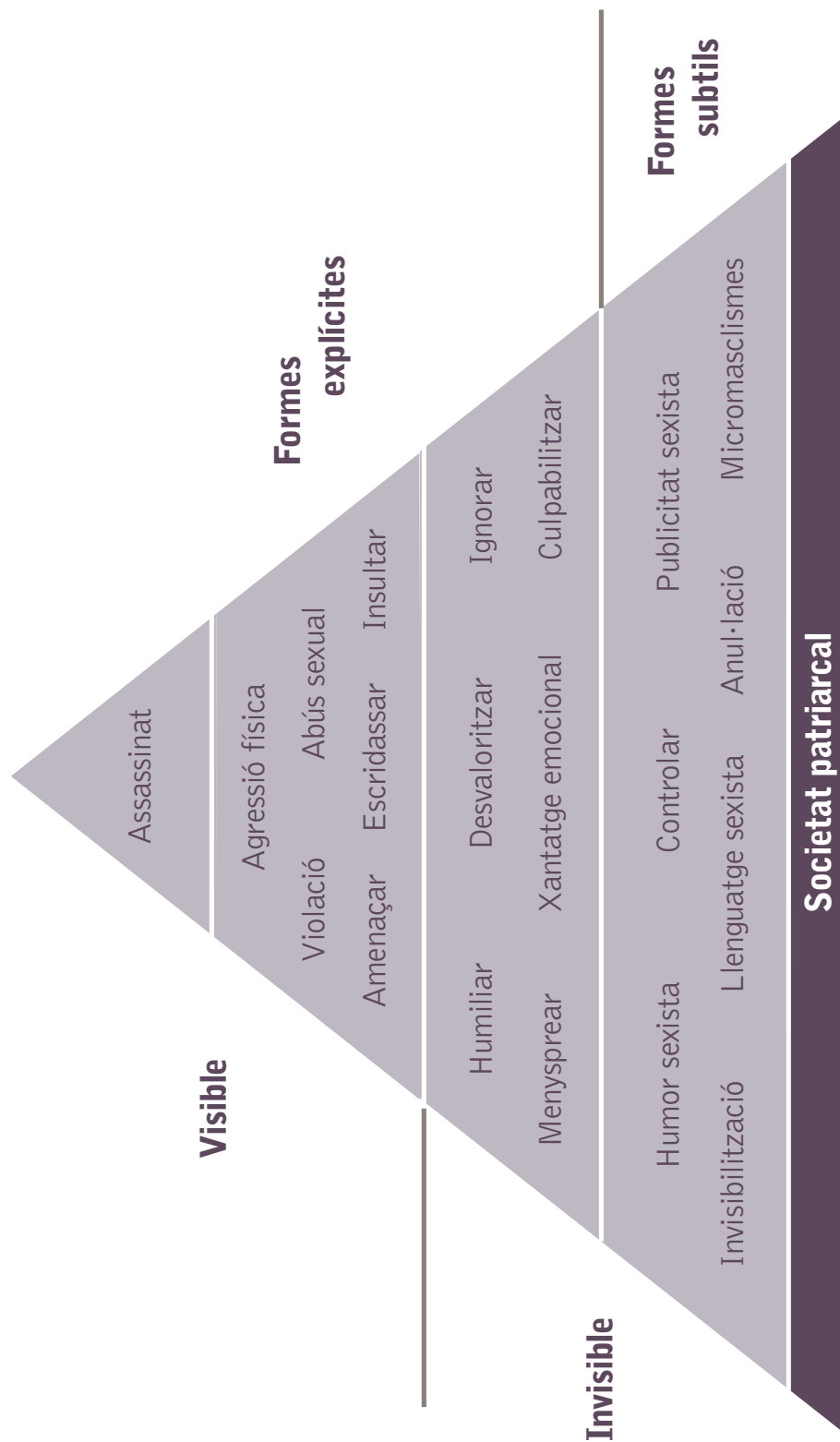
5' pensar, escriure i col·locar els pòstits.

15' posada en comú i debat.

MATERIALS

- Diversos paquets de pòstits de tres colors diferents.
- En el cas d'ampliar la dinàmica amb titulars de diari necessitarem:
 - Exemplars de diaris, si decidim que sigui analògic, tissors, cinta adhesiva.
 - Connexió wifi i dispositius mòbils, en cas de fer l'activitat de manera digital.
- Col·locació del grup: quan la proposta inclou un possible debat, us aconsellem que el grup pugui col·locar-se en cercle o escampat de tal manera que no hi hagi ni taules ni cadires entre les persones.

FIGURA
«Piràmide
de la violència
machista». Adaptació
del Triàngulo
de la violència
de Galtung.



Perfils. Tan sols tenen un costat?

VÍCTIMA / AGRESSOR / SISTEMA

OBJECTIU

Qüestionar els estereotips existents a l'entorn de l'existència de determinats perfils més proclius a ser víctimes o agressors de violència de gènere.

DINÀMICA

Dividim la pissarra en aquests tres apartats. I proposem definir entre tot el grup un perfil per a cada rol. Podeu anar llançant preguntes, més àmplies o més concretes, tal com ho veieu, per tal d'anar-los completant. Anem apuntant totes les característiques que sorgeixin. Quan ens faci l'efecte que ja hem acabat obrim un **quart rol**: I el perfil de supervivent? Té canvis respecte al de víctima?

**Preferiblement, les deixem a la vista de tothom fins després de veure el documental, per tal de saber si, llavors, canviarien alguna cosa o no.*

CLAUS

Existeix un perfil de víctima? I d'agressor? Existeix un perfil de sistema, que ho permet o ho legitima? Podem fer aquest tipus de preguntes més àmplies, així les persones poden reflexionar més lliurement.

I també podem fer preguntes més concretes, quan al grup li costi més participar sobre les característiques de cada rol, com per exemple:

Com us la/l'imagineu físicament? I intel·lectualment? A què se sol dedicar?

A quina classe social creieu que pertany? Com és la seva família? Té una malaltia mental?, etc.

És clau per a la dinàmica que, juntament amb el qüestionament i la caracterització dels perfils, reflexioneu sobre la **masculinitat**.

Alhora, és clau també la importància de la introducció del sistema entre els perfils: ampliem així el focus d'un problema personal o dicotòmic: cerquem que reflexioneu també sobre el sistema que el permet i/o el legitima. En aquest sistema, en el qual estan inclosos tant l'àmbit sanitari com l'educatiu, cas que siguin alguns dels àmbits laborals del grup, és especialment interessant de recalcar-ho. Sigui quin sigui el vostre àmbit, inviteu el grup a reflexionar sobre els **límits entre allò que és de domini personal i allò que és del domini de la política**.

En qualsevol cas, qualsevol dona és susceptible de patir violència masclista. No hi ha un tipus de dona víctima d'aquesta violència, qualsevol pot ser-ne, independentment de la seva classe social, la formació, la feina, el tarannà, les condicions de marginalitat, la migració, la pobresa... I el mateix passa amb els agressors.

5' presentació.

20' per tal d'anar ara completant els perfils i per anar atenent al debat que pugui sorgir.

MATERIALS

- Pissarra i guixos (si no disposem de pissarra, paper continu, cinta adhesiva i retoladors).

Violència i salut. Tenen alguna cosa a veure?

TOTA FORMA DE VIOLÈNCIA TÉ UN IMPACTE EN LA SALUT

OBJECTIU

Posar en relació la violència de gènere amb la salut, i amb el seu tractament per part dels serveis sanitaris del nostre context.

DINÀMICA

Dividim el grup en dos. Els posem en situació: tots dos són equips sanitaris que reben urgències. L'un, rep una dona que ha estat agredida per un home; l'altre, un home que ha estat agredit per un altre home en una baralla.

Més enllà d'aquest breu plantejament, els donem un temps per tal que cada equip defineixi una mica més la situació concreta, i d'acord amb aquesta, el que els demanem és que estableixin el protocol d'actuació dels seus equips en aquests casos, tant en aquell moment com a llarg termini.

Podem donar-los temps per tal que cerquin recursos i serveis en cas que no els coneguin.

Una vegada transcorregut el temps pactat, fem la posada en comú, i ho comentem. Reflexionem a l'entorn de les diferències i les semblances, si n'hi hagués, així com també els criteris o plantejaments que han utilitzat per a establir el protocol.

Recorda que estarem encantades de rebre tota la informació que vulgueu compartir a la direcció de correu electrònic següent **documentales@medicushmani.es**.

CLAUS

Volem una primera aproximació i un qüestionament, i que estigui en clara relació amb les dinàmiques anteriors si ha estat possible fer-les:

Com es tracta la violència de gènere des del teu entorn en la salut pública

Com s'aborda la violència d'altres tipus des de l'àmbit sanitari?

Hi ha diferències? Per què creieu que n'hi ha?

Sabries on acudir per tal que t'ajudin?

Sabries quin protocol s'ha de seguir en aquests casos?

Posar el focus en allò pràctic.

Podeu també conduir-los a preguntar-se, en aquest primer contacte:

Quina relació té la salut amb la violència de gènere?

5' presentació.

15' cerca d'informació.

15' posada en comú i debat.

MATERIALS

- Imatge de l'esquema «**Triangle de la violència**», en paper o projectada (recomanable).
- Paper i bolígraf per a prendre notes.



Si estem en una situació de mínims...

Si arribats en aquest punt, pels motius que sigui, no s'ha pogut fer cap de les dinàmiques proposades, et suggerim que, com a mínim, **ABANS DE VEURE EL DOCUMENTAL** proposat al grup una reflexió:

Com definiries tu la violència de gènere?

Quins efectes o conseqüències creus que té en la salut de les persones i d'una societat?

Repartiu un pòstic per cadascuna de les persones del grup i que, en l'espai que els permet aquest paper ho escriguin. Guardeu-lo bé. Són les bastides. ;)



DESPRÉS *de Veure el documental*

?

I A MI QUÈ?

Just després de veure el documental és el moment de mirar-nos cap endins, d'identificar les emocions sentides. És el moment d'intentar descobrir de quina manera allò vist i sentit ens interpel·la, de qüestionar-nos què tenen a veure amb nosaltres les situacions descrites pels protagonistes del documental.

Dinàmiques

1)

Moçambic...¿capital? Ens situem

OBJECTIU

- Identificar i atendre allò que ens ha mogut del visionament del documental.
- Descobrir de quina manera allò vist i sentit ens interpel·la.

DINÀMICA

Aquestes preguntes bé es poden fer de forma individual o col·lectiva, es poden plantejar per subgrups o a tot el grup a la vegada. Es poden fer totes, escollir-ne algunes o només una. És possible que aquestes preguntes siguin una inspiració i en provoquin d'altres de diferents... Tot queda obert a realitzar-les de la manera que, com a docent o mediador(a), vegis que és més convenient en funció de les teves necessitats i les necessitats del grup amb el qual compartiu sessió.

- T'hi has sentit identificada en algun moment?
- Has descobert alguna cosa que no sabessis?
- Què us ha semblat més injust? Què us ha semblat més esperançador?
- Quin moment del documental destacaries i per què?
- Citeu una descoberta que hi hàgiu fet, alguna cosa que us hagi sorprès en veure el documental.
- Creieu que les històries narrades en el documental es podrien donar en el país en el qual viviu? De quina manera?
- Després d'haver vist el documental, se us fa més propera o més llunyana la problemàtica de la violència de gènere?

Ens encantaria poder conèixer les respostes i si us ve de gust de compartir-les les podeu enviar a documentales@medicushmani.es.

CLAUS

Aquestes preguntes poden connectar amb experiències pròpies o molt properes i és possible que algunes de les persones que hi participin sentin la necessitat o el desig de compartir aquestes experiències. Acompanyar moments de molta intensitat emocional requereix d'una certa cura per part de tot el grup: una escolta respectuosa, oferir el temps necessari per a poder expressar-se, sense interrupcions i per damunt de tot sense jutjar. En el cas que alguna persona del grup se senti incòmoda per allò que s'ha explicat o per allò que personalment l'hagi interpel·lat el documental mateix, l'opció de poder sortir de l'aula durant uns minuts pot ser recomanable en aquests casos, i és interessant oferir aquesta opció abans de començar la sessió. De la mateixa manera, és molt important que tu, docent, persona facilitadora o mediadora duguis a terme aquesta dinàmica si realment estàs còmoda amb la proposta i, si ho desitges, formar-ne part responent també.



5' presentació.
10' per cada pregunta.

MATERIALS

- Un lloc espaiós i sense mobiliari.

El documental en dades

Segons sembla, Aristòtil va arribar a afirmar que les dones eren inferiors als homes perquè tenien un queixal menys. Es casà tres cops i, que se sàpiga, mai no se li va acudir obrir-li la boca a cap d'elles ni comptar-li les dents. I nosaltres ens preguntem, quines boques no obrim, quines dents no comptem?

Tenint en compte les nostres idees prèvies, així com també fins a quin punt a cada persona se'ns entravessi aquest assumpte, per tal de poder aprofundir en les relacions entre salut i violència, i més concretament, amb violència de gènere, cal que investiguem, que dediquem un temps a cercar informació, per tal de poder fer una valoració i un diagnòstic més encertats. El diagnòstic ens permetrà després actuar i proposar accions que col·laborin a la transformació de la situació en els nostres contextos respectius. Per tal de no ser un Aristòtil qualsevol.

Us proposem que iniciu tres petites recerques. Tot i que, podeu fer-ne tan sols una, aquella que us interessi més, o potser aquella de la qual tingueu menys idea.

També podeu repartir-vos en tres grups i fer-les totes tres i compartir després el que hàgiu descobert. Sempre tenint en compte el grup.

OBJETIVOS

- **Afavorir i reconèixer la importància de la recerca d'informació, així com també fer-ne el contrast, com a part d'un procés d'aprenentatge i de construcció de coneixement.**
- **Potenciar el qüestionament de l'objectivitat de les diverses fonts d'informació.**

En qualsevol de les tres línies proposades, és tan important la informació i les dades que es puguin obtenir com el procés de cerca.

Ens preguntem també:

- **D'on hem obtingut aquesta informació? Qui ens ha facilitat les dades? Qui les ha recollides i publicades?**
- **Quins indicadors i quines variables hem utilitzat per a considerar que tenim informació sobre el tema?**
- **Has tingut dificultats per a trobar la informació? De quin tipus han estat aquestes dificultats (idioma, fiabilitat, biaix dels informants, accessibilitat, etc.)? Què us ha estat més fàcil?**



La dona, a l'Àfrica, a Moçambic

Cerquem precisar una mica més la situació de la dona a Moçambic en alguns aspectes i contrastar informació d'altres fonts, a més de la del documental, per tal d'ajustar la nostra valoració de la relació entre violència de gènere i salut en aquell territori i en el nostre.

Completeu la taula següent, si és possible:

	MOÇAMBIC	ÀFRICA
Població de dones		
Esperança de vida		
Edat mitjana dels matrimonis		
Edat mitjana a la maternitat		
Nivell mitjà d'escolarització		
Premis nacionals		
Víctimes de violència		

*A Espanya: <https://www.inmujeres.gob.es/MujerCifras/Home.htm>.

Un cop hàgiu compartit la cerca, les dificultats o les facilitats trobades, a l'hora de la posada en comú ens preguntarem:

- Amb aquestes dades, **obtenim una «foto» de la dona a l'Àfrica i a Moçambic? Encara més, existeix això de «la dona a l'Àfrica»?**
- **Què ens diuen aquests indicadors de nosaltres, dones i homes?**
- **Quines altres dades o variables podríem cercar o creieu que necessiteu per tal de poder fer una valoració?**



5' presentació.

15' recerca d'informació.

15' posada en comú i debat.



Canviem dades per persones

Una recerca qualitativa amb objectius semblants. En acabar el documental, ens presenten altres dones africanes.

Leyman Gbowee
Ellen Johnson-Sirleaf
Hadijatou Mani
Nkosazana Diamini-Zuma
Amina Mohamed

Les coneixeu? Cerqueu informació sobre elles, les seves vides, els seus contextos, les seves lluites i els seus assoliments. Compartiu allò que considereu més rellevant.

Són considerades dones referents. Ens agradaria també que us preguntéssiu: referents de què? Per a qui?

Quins altres referents cercaries o coneixes, tu?

Amplia la llista a **TIBANT D'ALTRES FILS**.

Si us sembla podeu enviar-nos tots els referents que aneu descobrint a **documentales@medicmundi.es** i així cada vegada anirem fent entre tot(e)s junt(e)s una llista més gran.



5' presentació.

15' recerca d'informació.

15' posada en comú i debat.



Recursos: econòmics, socials i sanitaris

En el documental hi apareixen dones supervivents de la violència de gènere i lluitadores per la igualtat de gènere. Algunes parlen de cases d'acollida, i d'altres de tribunals i de lleis; a més de parlar d'hospitals, i de molta música. Per tal de lluitar contra les múltiples formes de violència de gènere es necessiten recursos de moltes menes diferents.

Coneixes de quins recursos disposen les dones supervivents en el teu territori?

Et proposem fer una petita recerca que us permeti fer-vos una idea del mapa de recursos del quals disposeu en els vostres contextos (municipals, autonòmics o estatals).

ECONÒMICS (ajuts directes, subvencions, etc.)	SANITARIS	SOCIALS	ALTRES (jurídics, formatius, etc.)

Si ho proposeu a grups diferents, així segur que es pot ampliar el mapa.

Creieu que existeixen recursos als quals us ha estat més difícil d'accedir a través d'Internet? Se'ns acut preguntar-nos... on són les xarxes comunals o els grups d'ajuda mútua?

A Moçambic, per exemple, **Tufo da Mafalala** (un documental de Lucía Mbomío per a Píkara Magazine).

Podeu ampliar aquests fils en el vostre territori?

No deixeu de compartir-ho i continuar fent xarxes.



5' presentació.

15' recerca d'informació.

15' posada en comú i debat.



La violència de gènere i la salut

Nosaltres les dones tenim clar que la violència de gènere afecta la salut de totes i de tots, de manera més visible a les dones que la pateixen directament. També ho tenim clar en sentit invers, atès que la violència de gènere té a veure amb la salut col·lectiva o social. Això no obstant, moltes vegades es qüestiona o fins i tot s'invisibilitza aquesta relació.

Per què creieu que és difícil quantificar i visibilitzar els efectes de la violència de gènere en la salut de les dones?

Us proposem una petita recerca que permeti visibilitzar la relació entre la salut i la violència de gènere, considerant la salut en un sentit ampli.

CONSEQÜÈNCIES DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE EN LA

SALUT MENTAL	SALUT FÍSICA	SALUT SEXUAL I REPRODUCTIVA	SALUT DE FILL(E)S
--------------	--------------	-----------------------------	-------------------

Poseu en comú els resultats, les fonts i les facilitats i /o dificultats per trobar la informació. Creieu que les violències més invisibles, com la violència simbòlica, psicològica i de control estan també afectant?

Puedes encontrar otros datos aquí:

<http://estadisticasviolenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/>



5' presentació.

20' recerca d'informació.

15' posada en comú i debat.



Hi havia una vegada...

Hi havia una vegada...així comencen algunes històries, oi? La nostra intenció és posar l'atenció en la manera com ens han explicat aquesta història, aquest documental: guió, música, protagonistes, escenes, llocs... Per què aquestes protagonistes i no unes altres? Per què aquesta música? Per què aquestes escenes i no unes altres?

OBJECTIUS

- Identificar el llenguatge audiovisual del documental.
- Explicitar parts del documental.

Dinàmiques

1) T'ho explico cantant

La música és una part essencial del guió, ja sigui com a banda sonora o, com en el cas de **WOMAN**, perquè algunes de les protagonistes són intèrprets i autors.

Des de ja fa força anys els videoclipssón una part important en la indústria de la música. Què conta un artista quan interpreta una cançó? La seva roba, el lloc des d'on està enregistrat, les persones que apareixen al vídeo, són tan rellevants com la música i la lletra.

Vídeo 1) **Beyoncé / Partition** (Explicit Video) | Vídeo 2) **M.I.A. / Borders**

Cerquem que l'anàlisi i el debat a l'entorn d'aquests vídeos no es quedi en observacions simples. Es tracta de poder debatre des de la complexitat de la interseccionalitat, i dedicar-los un temps que no solem dedicar, a analitzar totes les capes de la música i els vídeos que podem «consumir» o bé gaudir.

La proposta consisteix a veure dos vídeos, ambdós corresponen a dones artistes.

- A quin públic van dirigits?
- Quina imatge mostren en relació a la dona?
- Donar dos arguments a favor i dos en contra d'allò proposat en aquests vídeos.

Després de veure'ls, dividiu la classe en tres o quatre grups i responeu les preguntes proposades o qualsevol altra pregunta que se us pugui acudir en relació als dits vídeos, cercant-hi les diferències i/o les semblances entre tots. En acabar, feu una posada en comú i responeu les mateixes preguntes en relació al documental de **WOMAN**.

CLAUS



5' presentació.

20' per anar completant els perfils i atenent el debat que pugui sorgir.

MATERIALS

- Wifi, pantalla i altaveus.
- Lloc espaiós i lliure de mobiliari.

Creem una «playlist»

El documental **WOMAN** mostra unes quantes dones que interpreten i componen música. Són dones empoderades que utilitzen el seu protagonisme per a denunciar situacions de poder que afecten les dones.

La idea és crear una «playlist» amb el grup on tan sols hi apareguin dones intèrprets i que almenys una quarta part de la llista sigui de dones africanes. Això pot presentar, sens dubte alguna dificultat, però és precisament en això que consisteix la proposta.

- Anem a fer un repàs a les «playlist» que escolteu amb freqüència o la música que més us agrada.

Recorda que ens podeu enviar les vostres «playlist» o qualsevol altre material que vulgueu en relació a la guia a **documentales@medicushmani.es**

CLAUS

Aquesta proposta es pot fer per grups o de manera individual. Utilitzant els dispositius mòbils dels quals disposeu, cerquem les referències musicals que proposa la dinàmica.

També es pot demanar que la facin a casa i portin la «playlist» feta. Si és així, durant la sessió conjunta es poden repassar totes les «playlist» creades i veure les coincidències i les descobertes.

En l'apartat **ALGUNS FILS PER A CONTINUAR TIBANT**, hi trobaràs un parell de «playlist» en aquesta línia.



5' presentació.

20' per a l'escolta dels temes i l'elaboració de la nova «playlist».

MATERIALS

- Wifi, ordinador i altaveus.



Amb les seves paraules...

A partir d'una selecció de frases escollides del documental us proposem de fer diversos grups, en funció del total de participants, tres o quatre de diferents.

Es reparteixen un parell de frases a cada grup i se'ls demana que donin dos arguments a favor i dos en contra de cadascuna de les frases que els ha tocat. En acabat, cada grup comparteix els arguments sorgits en relació a cada frase.

- **Opció A:** que siguin dues frases iguals per a cada grup. A l'hora de compartir els arguments es podran cercar semblances o diferències atès que tot el grup en conjunt ha reflexionat sobre les mateixes frases. Aquesta proposta facilita la cohesió del grup.
- **Opció B:** se li atorguen a cada grup dues frases diferents a les de la resta de grups. A l'hora de compartir els arguments es pot debatre entre posicions a favor, en contra o aportar arguments diferents per a cada frase. Aquesta proposta facilita l'atenció a la diversitat del grup.

«Les nenes no són educades per a saber que elles són subjectes de dret»

(Graça Julio_Forum Mulher).

«Si el fiquessin a la presó, la família diria que vaig ser jo qui va ficar-l'hi»

(Natalia Malembe).

«La persona que pot acabar empresonada és el proveïdor de la família»

(Enia Lipenga).

«Era necessari un moviment cultural, musical que donés suport al procés legal per tal que el Parlament aprovés la Llei de Violència Domèstica»

(Iveth Mafundza).

«La Josina va ser revictimitzada pel fet de ser una dona que va parlar»

(Iveth Mafundza).

«La violència no coneix fronteres, no té color, no té estrat social»

(Graça Julio).

«Totes les persones són susceptibles de violència. Totes les dones»

(Graça Julio).

«Tens la feina de convèncer una persona que ja té certs prejudicis»

(Dama do Bling).

«La violència és un problema de tothom de manera generalitzada».

(Iveth Mafundza).

«El viatge de supervivència a la violència és per a tota la vida»

(Josina Machel).



5' presentació.

15' reflexió per grups.

15' posada en comú i debat.

MATERIALS

- Llista en paper o a la pantalla amb les frases a la vista.

I ara què?

Per tal d'aprofundir en la relació entre violència de gènere i salut a l'entorn del documental WOMAN us hem proposat reflexionar, debatre, compartir, investigar, i fins i tot muntar un guió. Per a aprofundir en qualsevol assumpte, cal també entrar-hi amb el cos: cal actuar.

Plantejar-nos: I ara què? Es proposa vincular i integrar tot allò que hem observat i reflexionat amb les nostres actuacions i les seves possibilitats.

OBJECTIUS

- **Conèixer i experimentar les nostres actituds i les nostres reaccions, en un clima sense cap risc, en front a situacions visualitzades al documental WOMAN.**
- **Identificar diferents maneres de reaccionar i les seves conseqüències.**



1) Què faries tu si...?

PROTAGONISTES

Plantegem al grup una, dues o tres escenes, per tal que representin diferents situacions. Us proposem un joc de rol. Necessitem voluntaris com a protagonistes, i un públic actiu. Una vegada plantejada l'escena, donem uns minuts als protagonistes i al públic per tal que entrin en l'escena abans de l'ACCIÓ.

PÚBLIC EN ACCIÓ

Aquelles persones que voluntàriament s'ofereixin, assumiran el rol d'un personatge i, posant en pràctica tot allò tractat abans, recorreran a la improvisació per a solucionar, o potser no, la situació plantejada.

El públic ha d'estar atent i implicat ja que les companyes que estan actuant disposen del comodí del públic. Poden demanar col·laboració al públic quan se sentin encallades en una situació, per tal d'escoltar altres arguments, altres perspectives, altres propostes. En cas que no facin ús del comodí, el públic té el seu comodí d'acció: si després dels 5 min d'escena no han sol·licitat la seva ajuda, tu, com a persona facilitadora, pots aturar l'escena i demanar al públic que participi, que suggereixi i argumenti.

FACILITACIÓ

Tu disposes de les taules de característiques que veus a sota, per tal que escullis els rols de les persones i les escenes en funció d'aquells aspectes sobre els quals vulguis que el grup aprofundeixi o es qüestionin més, o bé en funció de la teva percepció del grup en aquell moment. Hem fet un plantejament més obert, per tal que puguis concretar-lo tal com tu ho consideris. Les característiques més específiques de cada personatge és preferible que no es transmetin a l'altre, sinó que això succeeixi en l'acció.

ALGUNS
SUGERIMENTS

Pot resultar molt enriquidor proposar un canvi de rol durant el desenvolupament de les escenes en un moment determinat. Per exemple, que qui estava fent de metge passi a ser la dona agredida, que la víctima passi a ser l'agressor i que els que critiquen passin a reivindicar i viceversa. D'aquesta manera no polaritzem els arguments del grup, mantenim la complexitat de les situacions i ampliem la reflexió posterior.

RECOLLIDA I
AGRAÏMENT

En finalitzar cada escena, és important deixar un temps per a la recollida i, l'escolta, especialment per a les persones que s'han ofert voluntàriament per a representar els personatges, i agrair-los que ho hagin fet. Un temps fora de l'acció en el qual puguin posar en paraules què creuen que les han fetes actuar d'una o altra manera, i que ho vinculin amb allò que s'ha vist al documental **WOMAN** i amb allò que s'ha debatut o comentat anteriorment. Prendre una certa distància i no jutjar ni jutjar-nos, tenint compte les diferències de ser qui observa i qui actua. També és el moment que tot el grup pugui posar en comú, mirant de no simplificar la problemàtica, quins canvis es necessiten, com a societat, per tal d'encaminar-nos a millorar l'abordatge de la violència de gènere.

Essent l'objectiu el de visibilitzar els problemes existents en aquests àmbits i vincular allò parlat amb l'acció, en el cas que consideris més interessant una altra escena o un tema més concret, aquesta mateixa dinàmica es pot adaptar a allò que et sembli més apropiat segons la teva experiència i el teu coneixement del grup. Endavant, doncs!

És important tenir en compte que l'objectiu no és sempre solucionar el problema, donat que moltes vegades no existeix una solució, sinó poder vivenciar com es connecta allò més reflexiu en l'acció i fomentar la consciència crítica.

ESCENA 1) «A cal metge»*** PERSONATGES Doctor/a + dona agredida**

Una dona visita un metge a causa d'una agressió.

LLOC	DOCTOR/A	DONA AGREDIDA	ALTRES
Centre d'Atenció Primària Rural	No entén l'idioma de la pacient.	Disposa de pocs recursos econòmics.	Va acompanyada.
Centre d'Atenció Primària Urbà	Té prejudicis envers la cultura de la supervivent.	Disposa de molts recursos econòmics.	L'acompanyant és l'agressor i no ho reconeix.
Urgències	Creu i defensa els valors morals tradicionals.	És la primera vegada que acudeix a un servei mèdic per aquest motiu.	L'acompanyant és l'agressor i ho reconeix.
	Té prejudicis envers el gènere.	És la tercera vegada que hi acudeix per aquest motiu.	L'hi acompanya una amiga.
	Dubta del testimoni.	Ja ha explicat la història a un altre o una altra professional aquest mateix dia.	L'hi acompanya un familiar.
	També ha estat víctima de violència.	És mare.	
		És prostituta.	
		El seu agressor és un personatge públic.	
		Li costa mostrar el seu cos a un home.	

Escull les opcions de cada columna que més t'interessin. No tenen per què ser excloents.

ESCENA 2) «Lluna de mel»* **PERSONATGES Dona + agressor i parella**

Retrobament després de la baralla amb agressió, ell torna amb un ram de flors i de perdons.

AGRESSOR	SUPERVIVENT
La va agredir amb violència directa verbal.	No té ni família, ni amistats a prop.
La va agredir amb violència cultural.	Té família i amistats a prop.
La va agredir amb violència directa física.	No coneix els recursos d'ajuda dels quals disposa / Sí que els coneix
Reconeix l'agressió.	Té independència econòmica / no la té
No reconeix l'agressió.	Creu que el matrimoni és el més important i que el divorci és un fracàs.
	Creu que l'amor és el més important.
	Amigues de la supervivent que exerceixen violència estructural.
	Té filles o fills / no en té.

ESCENA 3) «Grupal»* **PERSONATGES Diverses dones reivindicant drets + públic que dona suport / critica**

Manifestació, trobada. Dones cantant i reivindicant en relació a algun dels temes dels quals parla el documental (independència econòmica, manca de recursos, respecte, lleis de protecció i canvi, etc.).

DONES	PÚBLIC
Reivindiquen lleis	LES CRITIQUEN: - Perquè diuen que volen cridar l'atenció. - Perquè no estan d'acord moralment amb elles. - Per criticar, per insultar. - Per exagerades. - Altres.
Reivindiquen respecte i reconeixement.	ELS DONEN SUPORT però no s'atreveixen a dir-ho.
Reivindiquen canvis culturals i estructurals.	ELS DONEN SUPORT i se'ls uneixen.
ALTRES	Té prejudicis envers el gènere.

Amb aquesta escena volem visibilitzar les diferents reaccions en front a actituds activistes, i la violència que també pateixen per assenyalar la problemàtica, encara que no sigui recollida com a violència de gènere.

Parem per a continuar

Des de les nostres primeres idees preconcebudes a l'entorn de les violències, fins a experiències amb les nostres pròpies reaccions i actituds, ha canviat alguna cosa?

Us proposem un doble exercici de reflexió per al grup, individual i col·lectiu.

OBJECTIUS

- **Prendre consciència, tant en l'àmbit individual com col·lectiu, d'allò tractat al llarg de la sessió.**
- **Vincular les noves idees i reflexions a l'entorn de la violència de gènere i la salut amb accions possibles.**
- **Tancar de manera conjunta la sessió de WOMAN.**

Dinàmiques

1)

De la reflexió individual a la col·lectiva

Agafem el pòstic que vàrem escriure al principi durant les primeres activitats abans del documental, el llegim o recordem aquelles que hàgim compartit. I els proposem que responguin les següents preguntes.

- Què afegiries o trauries ara de la teva definició de violència de gènere? I de les seves conseqüències en la salut?
- Què creus que pots fer tu, de manera concreta, per tal de provocar canvis?
- Enumera com a mínim 4 accions, 2 poden ser més individuals i unes altres 2 que requereixin més gent.

ACCIÓ COL·LECTIVA GRUP PETIT

Un cop han escrit la seva reflexió individual, els proposem que s'aixequin i, bellugant-se en l'espai, que cerquin dins el grup a d'altres persones que comparteixin i hagin pensat en les mateixes accions o bé de semblants per a les queals necessiten més gent. Podem ajuntar-nos formant parelles, trios o potser fins i tot quartets.

Elaboreu conjuntament una síntesi de la sessió, d'allò que considereu fonamental del que heu vist, debatut, reflexionat, i proposeu una acció organitzada d'acord amb allò que heu compartit.

CAMPANYA GRUP GRAN

Presenteu la campanya o les propostes al grup.



- 5' presentació.
- 5' respostes individuals.
- 5' trobar el teu grup.
- 10' elaborar la síntesi i organitzar la campanya.
- 10' posada en comú.

Alguns fils dels quals podeu continuar tibant

Esperem que el que heu vist, compartit, investigat i proposat no es quedi aquí. Hi ha molts fils dels quals es pot seguir tibant, amb els quals construir xarxes de pensament i acció, que ampliïn les nostres perspectives de salut.

Al llarg de la guia n'han anat apareixent alguns, i aquí us deixem la proposta oberta per tal que vosaltres, dones i homes, continueu ampliant-ne les llistes, la música, els textos, els llibres, els vídeos.

Ja ho sabeu, enviant-nos-ho a **documentales@medicusmundi.es**.

MÚSICA

- **BUSISWA (Sudàfrica)**. Cantant i poeta. Gèneres: Hip-hop, Amapiano, House i Gqom.
Makazi <https://www.youtube.com/watch?v=adantgdC19M>
<https://www.bbc.com/news/av/world-africa-56725125>
- **MOONCHILD SANELLY (Sudàfrica)**. Cantant i ballarina. Gènere: Rap, Future Ghetto Punk.
Dance like a girl <https://www.youtube.com/watch?v=g89BSSpatWY>
- **SHO MADJOZI (Sudàfrica)**. Cantant, rapera i actriu. Gènere: Hip-hop i Gqom.
John Cena <https://www.youtube.com/watch?v=H9bGITkIHmM>
- **YEMI ALADE (Nigeria)**. Cantant. Gènere: Afropop.
Dancina <https://www.youtube.com/watch?v=5P7JoQxEmE4>
https://www1.undp.org/content/undp/es/home/news-centre/news/2020/Yemi_Alade_new_Goodwill_Ambassador_for_UNDP.html
- **TIWA SAVAGE (Nigeria)**. Cantant. Gènere: Afropop.
Koroba <https://www.youtube.com/watch?v=5goMslKxEWs>
<https://www.ctpublic.org/2020-10-10/on-celia-tiwa-savage-celebrates-powerful-women>
- **TEMS (Nigeria)**. Cantant. Gènere: R&B, Afropop.
Damages <https://www.youtube.com/watch?v=EOrFWBjiRik>
- **SAMPA THE GREAT (Nascuda a Zàmbia i criada a Botswana)**. Cantant i poeta. Gènere: Hip-hop.
Energy <https://www.youtube.com/watch?v=dDubhAKSeBO>
- **PONGO (Angola)**. Cantant. Gènere: Hip-hop, Kuduro.
Bruxos <https://www.youtube.com/watch?v=5duWNTire2o>

[Agraïm a **@dizzyclare** aquesta selecció musical].

VIDEOS

- **TUFO DA MAFALALA**: la dansa de la capital de Maputo associació de dones de Maputo que utilitza els balls típics de la zona de Nampula com a excusa per a fer memòria i crear comunitat de suport entre dones.
<https://www.pikaramagazine.com/2018/06/tufo-da-mafalala-la-danza-de-la-capital-de-maputo/>
Un documental de **Lucía Mbomio** per a **Píkara Magazine**.



- **«KARINGANA WA KARINGANA»** significa «**Hi havia una vegada**» en ronga, llengua bantú que es parla a la província de Maputo, Moçambic. Wacy Zacarias i Djamila De Sousa varen escollir la fórmula habitual de començament de qualsevol narració per a donar nom a la seva marca d'estampació tèxtil. Si el varen escollir va ser perquè les robes, conegudes com a “capulanas”, han estat el suport habitual de la transmissió dels sabers dels pobles africans sostinguts en la cultura oral. Fa cinc anys, aquestes joves residents a Maputo varen voler rescatar aquesta manera de contar històries d'abans, dur-les al present i estampar-les damunt de teixits, tal com sempre s'havia fet.
<https://www.youtube.com/watch?v=qYCaDhuGixw>
Un documental de **Lucía Mbomío**.
- **DAMA DO BLING - TXALALA FEAT SAVAGE** (Official Video). «Les dones han de ser cantades, parlades i han de sentir que el seu crit no és tan sols seu, que nosaltres podem dur el seu missatge. Crec que la generació dels nostres fills serà millor que la nostra en qüestió de gènere», conclou, esperançada, la rapera.
<https://www.youtube.com/watch?v=xaeB9KBf9JY&t=42s>
- **IVETH KARINGANAS DO RAP MOZ (MC MOÇAMBIQUE) FT HAWAIO, RAGE & SGEE**
<https://www.youtube.com/watch?v=12HmJEwHMgU&t=3s>

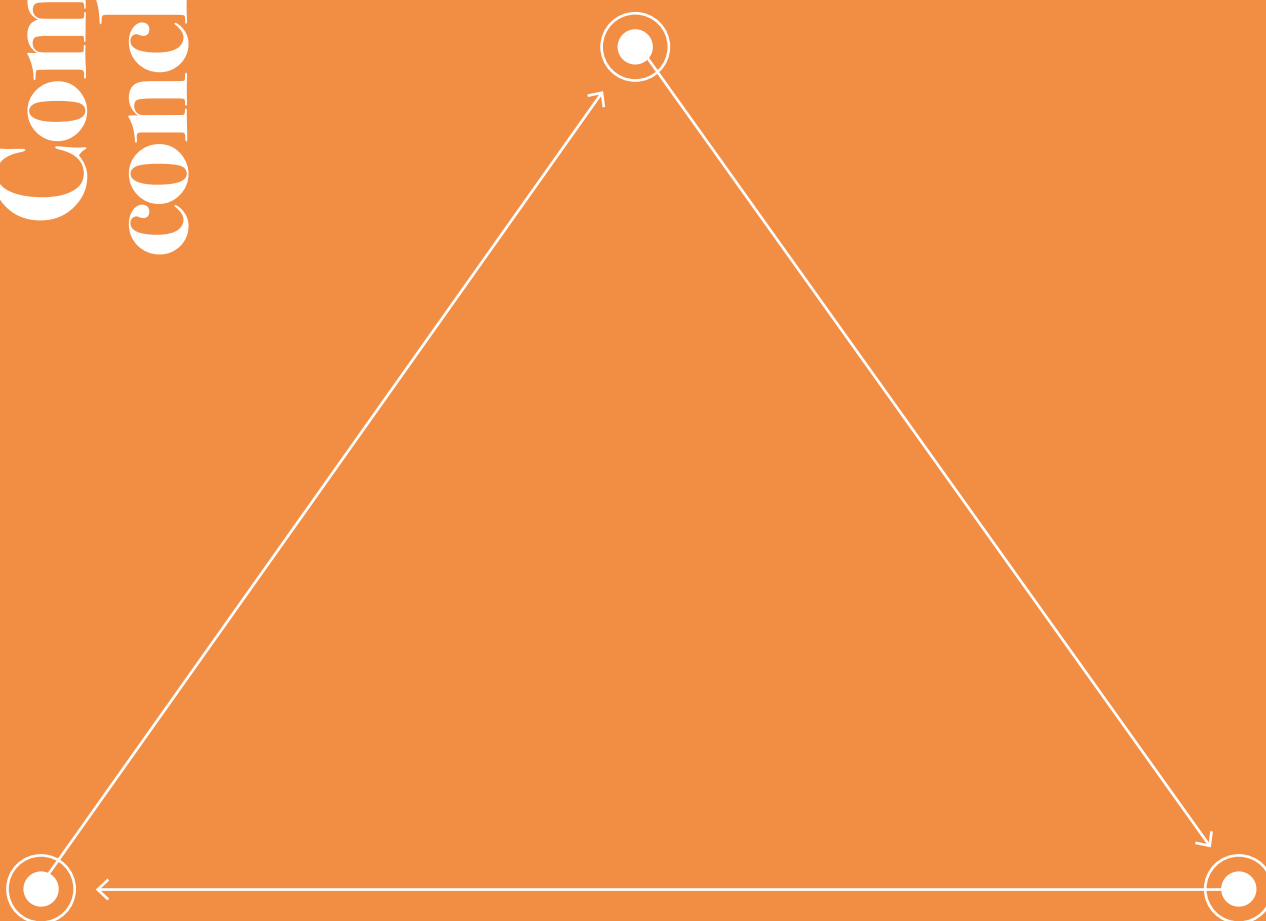
ARTÍCLES I TEXTOS

- **BAJO ERRO, C. (01/07/20).** *Las raperas de Mozambique se levantan contra el machismo.*
https://elpais.com/elpais/2020/06/25/planeta_futuro/1593073040_988477.html
- **CABRERA, J. (11/08/20).** *¿Conoces al Colectivo Ayllu? Afroféminas.*
<https://afrofeminas.com/2020/08/11/conoces-al-colectivo-ayllu/>
- **LUGONES, M.** «Hacia un feminismo descolonial» en *La manzana de la discordia*, N.º 6, vol. 2, julio-diciembre, 2011 (pp.105-119).
https://hum.unne.edu.ar/generoysex/seminario1/s1_18.pdf
- **CASTELLÓ BELDA, R. i GIMENO BERBEGAL, A. (2018).** *Unió de Periodistes Valencians. Manual de estilo para el tratamiento de la violencia machista y el lenguaje inclusivo en los medios de comunicación.* <https://www.mujeresenred.net/IMG/pdf/manualupv-digital-cast-pag.pdf>
- **(19/10/20).** *Mozambique: cinco años después, Josina Machel sigue esperando justicia por violencia de género.*
<https://www.amnesty.org/es/latest/press-release/2020/10/mozambique-five-years-on-josina-machel-still-waiting-for-justice-for-gender-based-violence/>

Comiat i conclusió

medicushmani

Si aconseguim la igualtat, si aconseguim acabar amb aquesta xacra que és la violència de gènere, serà un guany per a tota la humanitat.



GRUP

COLECTIVO NORAY

Durant el procés de creació d'aquesta guia, atenent les emocions que ens travessen a l'hora de tractar el tema de la violència masclista, hem pogut experimentar com fer camí en un gran equip, sumar sabers, teixir xarxes, respectar i tenir cura del procés, en definitiva, tenir cura les unes i els uns dels altres, entre totes i tots. Creiem que aquestes, precisament, són maneres d'acabar amb les violències masclistes.



**Federació d'Associacions de
medicusmundi a Espanya**

Lanuza, 9, local

28028 Madrid

Tel. 91 319 58 49 / 902 101 065

Fax 91 319 57 38

federacion@medicusmundi.es

www.medicusmundi.es

medicusmundi

Mediterrània

mediterrania@medicusmundi.es

934 184 762

medicusmundi

Sud

sur@medicusmundi.es

958 135 070

medicusmundi

Nord

norte@medicusmundi.es

985 23 22 27

medicusmundi

Álava/Araba

alava@medicusmundi.es

945 28 80 31

medicusmundi

Navarra-Aragón-Madrid

nam@medicusmundi.es

948 131 510

Finançada per



**Generalitat
de Catalunya**



**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**